

Dorota Pudo

<https://orcid.org/0000-0002-5402-6308>

Uniwersytet Jagielloński
Kraków, Polska

Różnorodność gatunkowa i tematyczna *fan fiction* w monografii Julii Eleny Goldmann pt. *Fan Fiction Genres: Gender, Sexuality, Relationships and Family in the Fandoms “Star Trek” and “Supernatural”*

Genre and Thematic Diversity of Fan Fiction in
Julia Elena Goldmann’s Monograph Entitled
*Fan Fiction Genres: Gender, Sexuality, Relationships and Family
in the Fandoms “Star Trek” and “Supernatural”*

Abstract: This article is a review of the newly published monograph by Julia Elena Goldmann entitled *Fan Fiction Genres: Gender, Sexuality, Relationships and Family in the Fandoms “Star Trek” and “Supernatural”*. This dissertation seems important for several reasons. It is an interesting contribution to the field of *fan studies*, which has only recently been developing in Poland; is interdisciplinary in nature; bridges a gap, especially in literary studies of the literary activity of fans; and raises the problem of representing such important social phenomena as gender, sexuality and family in fan works. The review presents subsequent chapters of the publication, focusing primarily on the methodological aspect. Goldmann discusses fan works based on a sample consisting of several most popular fan fictions concerning two selected fandoms, belonging to specific subgenres within slash – a genre of fan fiction showing the love story of two men. The aim of the analysis of these texts is to identify narrative patterns typical of each of these subgenres, mainly by verifying the presence of motifs observed by scientists who have previously studied slash. In parallel, the author looks at the representation of gender, sexuality, and family in samples of each species. Despite some methodological reservations, the study ends with the conclusion that the very dissertation constitutes a rich and reliable analysis of the phenomena under consideration, which determines its usefulness for all researchers of fandom, especially its amateur literary work.

Keywords: fan fiction, literary genres, slash, representation, gender, sexuality

Abstrakt: Niniejszy artykuł jest recenzją nowo opublikowanej monografii Julii Eleny Goldmann pt. *Fan Fiction Genres: Gender, Sexuality, Relationships and Family in the Fandoms “Star Trek” and “Supernatural”*. Rozprawa ta wydaje się ważna z kilku powodów. Jest interesującym wkładem w dziedzinę *fan studies*, która dopiero od niedawna rozwija się w Polsce;

ma interdyscyplinarny charakter; stanowi wypełnienie luki zwłaszcza w literaturoznawczych ujęciach działalności literackiej fanów; porusza problem reprezentacji w twórczości fanowskiej tak ważnych zjawisk społecznych jak pieć kulturowa, seksualność czy rodzina. Recenzja przybliży kolejne rozdziały publikacji, pochylając się przede wszystkim nad stroną metodologiczną. Goldmann omawia wytwory fanowskie na podstawie próby złożonej z kilku najpopularniejszych fanfikcji dotyczących dwóch wybranych fandomów, należących do określonych podgatunków w ramach slashu – gatunku *fan fiction* ukazującego romans dwóch mężczyzn. Celem analizy tych tekstów jest wyłonienie schematów narracyjnych typowych dla każdego z tych podgatunków, głównie poprzez weryfikowanie obecności motywów zaobserwowanych przez naukowców wcześniej badających slash. Równoległe autorka przygląda się reprezentacji poci kulturowej, seksualności i rodziny w próbkach każdego gatunku. Mimo pewnych zastrzeżeń metodologicznych opracowanie kończy się wnioskiem, iż recenzowana rozprawa stanowi bogatą i rzetelną analizę rozpatrywanych zjawisk, co przesądza o jej użyteczności dla wszystkich badaczy fandomu, a szczególnie jego amatorskiej twórczości literackiej.

Słowa kluczowe: *fan fiction*, gatunki literackie, slash, reprezentacja, *gender*, seksualność

Badanie fanów i fandomów – *fan studies* – to interdyscyplinarna dziedzina nauki, której przedmiotem jest szeroko pojęta kultura fanowska. Na świecie rozwija się ona od kilku dziesięcioleci, lecz w Polsce zaczęła się kształtować dopiero w ostatnich latach (Lisowska-Magdziarz, 2017: 6). W jej zakres wchodzi przede wszystkim badania kulturoznawcze i medioznawcze, ale także socjologiczne, literaturoznawcze, antropologiczne, etnograficzne oraz psychologiczne. Stąd opublikowana w 2022 roku w wydawnictwie Transcript monografia Julii Eleny Goldmann pt. *Fan Fiction Genres: Gender, Sexuality, Relationships and Family in the Fandoms “Star Trek” and “Supernatural”*, wpisująca się właśnie w szeroko pojęte *fan studies*, może być użyteczną i ważną pozycją dla specjalistów zajmujących się wszystkimi tymi dziedzinami, a zainteresowanych problematyką odbioru mediów i fanowskiej twórczości.

Fan fiction (*fanfiction*, fanfikcja), jako szczególna forma działalności fanów, jest przedmiotem dociekań badaczy z różnych dziedzin co najmniej od lat 90., kiedy powstała słynna monografia o fandomie Henry’ego Jenkinsa (1992) oraz pierwsza obszerna etnografia fandomu Camille Bacon-Smith (1992). *Fan fiction* to utwory fikcyjne pisane przez fanów na podstawie lubianych przez nich tekstów kultury, najczęściej popularnej: książek, komiksów, filmów, seriali czy gier. Autor *fan fiction* zapożycza zatem już stworzony fikcyjny świat, traktując go jako autonomiczne uniwersum, w którym może dokonywać dowolnych zmian, kreować własne wydarzenia, a nawet dodawać własne postacie czy inne

elementy świata przedstawionego. Współcześnie *fan fiction* jest publikowane w Internecie, co daje czytelnikom z całego świata możliwość wyszukiwania interesujących ich tekstów, a autorom dostarcza niemal natychmiastowej informacji zwrotnej, pozwalając na utworzenie wspólnot czytelników i pisarzy.

Choć współcześnie liczba publikacji dotyczących *fan fiction* jest bardzo duża, stosunkowo rzadko przyjmują one charakter literaturoznawczy. Fanowskie pisarstwo prezentowane jest jako jedna z praktyk fanowskich na szerszym tle innych praktyk (Lamerichs, 2018; Lisowska-Magdziarz, 2018), czasem w perspektywie historycznej (Jamison, 2013) lub socjologicznej (Hills, 2002). Rozpatrywane są też motywacje fanek (Kobus, 2018) oraz stosunek amatorskich tekstów do ich popkulturowych źródeł (Fathallah, 2017). Jedną z niewielu prac poświęconych analizie *fan fiction* jako literatury jest monografia Sheenagh Pugh pt. *The Democratic Genre: Fan Fiction in a literary context* z 2005 roku. Choć w książce tej autorka rzeczywiście pochyliła się nad specyficznymi narzędziami pisarskimi, do których sięgają twórcy internetowych tekstów fanowskich, nad ich preferencjami stylistycznymi, kompozycyjnymi czy tematycznymi, praca ta nie jest jednak pozbawiona pewnych ograniczeń. Po pierwsze, Pugh skupiła się na dość specyficznych fandomach (bazujących na tekstach literackich, mało reprezentatywnych dla ogółu twórczości *fan fiction*), po drugie zaś, część jej obserwacji z perspektywy czasu okazała się całkowicie nietrafiona (np. stwierdzenie, że teksty slashowe – ukazujące romans dwóch mężczyzn – to niewielka część fandomu, która będzie traciła na popularności; Pugh, 2005: 91, 99).

W świetle powyższych obserwacji ukazanie się w 2022 książki Julii Eleny Goldmann, której tytuł sugeruje analizę gatunkową i tematyczną konkretnych tekstów fanowskich, wzbudziło nadzieję na przynajmniej częściowe wypełnienie luki w literaturoznawczych ujęciach amatorskiej twórczości fanów. Wprawdzie autorka, absolwentka studiów doktoranckich na Uniwersytecie w Salzburgu, ma w swoim dorobku głównie prace z zakresu kulturoznawstwa, *fan studies* oraz *gender studies*, jednak postawienie studiów gatunkowych i schematów narracyjnych w centrum

badania tekstów fanowskich wydawało się być gwarancją przynajmniej częściowego uwzględnienia literackości tych utworów.

W obszernej rozprawie (liczącej ponad 350 stron wraz z załącznikami) autorka stawia sobie kilka celów. Chce przyjrzeć się tekstom fanowskim należącym do dwóch fandomów (*Star Trek* i *Supernatural*) pod kątem ich struktury, w szczególności schematów narracyjnych, na których są oparte, a także konkretnych motywów, które pojawiają się w tekstach danego typu. Zamierza też zbadać w nich reprezentacje płci kulturowej (*gender*), seksualności, związków oraz rodziny, zakładając, że gatunek (*genre*) może niekiedy determinować sposób mówienia o płci (*gender*) (32–33).

Realizację tego ambitnego projektu Goldmann poprzedza krótkim wprowadzeniem (17–20) przedstawiającym wybrane ujęcia teoretyczne samego pojęcia gatunku (21–45), a także teorii dwóch konkretnych gatunków, które będą jej służyły za punkt odniesienia: romansu w ujęciu Janice Radway (1985) oraz *chicklit* i *ladlit* w ujęciu Christiana Lenza (2016). Omawia również główne ramy teoretyczne analizy pojęć związanych z płcią kulturową, a szczególnie z męskością, takie jak: męskość hegemoniczna, podporządkowana, współdziałająca i marginalizowana (Connell, 2015) oraz męskość tradycyjna, zmodyfikowana, antyfeministyczna i alternatywna (Klaus, 2014).

Następnie autorka przechodzi do ogólnego przedstawienia zjawisk fandomu (48–76) i *fan fiction* (77–126) wraz z przeglądem bogatej literatury badawczej na ich temat. W rozdziale dotyczącym *fan fiction* Goldmann wprowadza i definiuje kategorię slashu, służącą tu jako kategoria gatunkowa, której istota sprowadza się do tego, że jest to tekst ukazujący romans dwóch bohaterów płci męskiej (w odróżnieniu od takich kategorii jak: *gen* – teksty niekoncentrujące się w ogóle na związkach romantycznych, *het* – teksty o związkach damsko-męskich, *femslash* – teksty o związkach dwóch kobiet czy *multi* – teksty dotyczące więcej niż jednego rodzaju związku lub związku między większą liczbą osób o różnych identyfikacjach płciowych). Autorka wyróżnia też podkategorie tego gatunku (podgatunki), które posłużą za punkt wyjścia jej analizie schematów narracyjnych. Są nimi: opowieści

o pierwszym razie (*First-Time Story*), opowieści o zranieniu i pocieszeniu (*Hurt/Comfort Story*), opowieści o życiu domowym (*Domestic Fic*), opowieści o męskiej ciąży (*Male Pregnancy, Mpreg*) oraz opowieści dla dorosłych, skoncentrowane na drobniagowych opisach aktów seksualnych (*PWP*, czyli *Porn Without Plot* albo *Plot What Plot*) (92–105). Te konkretne schematy narracyjne są postrzegane jako podgatunki slashu (128), co nie jest do końca zasadne: większość z nich można spotkać także w pozostałych gatunkach, np. w szybkim wyszukiwaniu portal AO3 wykazuje 85 232 femslashowych historii otagowanych jako *hurt/comfort*, 59 830 damsko-męskich historii otagowanych jako *domestic* itp. (za dzień 12.09.2023). Schematy te są zatem charakterystyczne dla *fan fiction* w ogóle, a nie wyłącznie dla slashu.

Rozdziały 5 i 6 (127–168) poświęcone są, jak wynika z ich tytułów, opisowi celów i metodologii badania, lecz w istocie przede wszystkim szczegółowemu zaprezentowaniu obu fandomów będących źródłem próbek tekstów do analizy oraz portalu, na którym są one zamieszczone (140–165). Dowiadujemy się z nich także, w jaki sposób analizowane będą typowe elementy struktury narracyjnej określonych podgatunków oraz według jakich kodów (zaczerniętych z rozmaitych wcześniejszych teorii) będzie opisywane ujęcie badanych reprezentacji (płci kulturowej, seksualności, związków, rodziny) (131–139). Przedstawiony jest również proces pozyskania próbek: wybierano pięć skończonych tekstów należących do danego gatunku (slash, *het* lub *gen*) oraz, w przypadku slashu, do jednego z pięciu wymienionych w poprzednim akapicie podgatunków. W przypadku gatunków ogólnych autorka kierowała się kryterium wyłączności, którego jednak nie stosowała już dla podgatunków, stąd poszczególne teksty mogą być otagowane jednocześnie jako *First-Time Story* i *Hurt/Comfort* itd. Takie współwystępowanie jest w praktyce bardzo częste, gdyż fani nie używają tych określeń jako wyznaczników gatunkowych, lecz raczej jako wskazówki, jakiego typu tematykę można znaleźć w danym tekście. Stwarza to więc pewne trudności w interpretacji konkretnych kategorii jako odrębnych formuł z własnymi schematami narracyjnymi.

Moje wątpliwości budzi też wybór wyłącznie najpopularniejszych tekstów do analizy (tj. z największą ilością *kudos*, czyli „lajków”, oznak aprobaty czytelników). Autorka pisze, że skoro czytelnikom spodobał się dany tekst, znaczy to, że dobrze realizował formułę gatunkową zawartą w danym tagu. To niekoniecznie jest prawda – wielu fanów nie wyszukuje po tagach gatunkowych, ale tylko po określonym pairingu (związku fikcyjnych bohaterów) oraz liczbie słów, autorze itp. Tekst mógł zatem zasłużyć na ich aprobatę niezależnie od tego, na ile wiernie realizował dany schemat narracyjny. Preferowanie wyłącznie tekstów z największą liczbą *kudos* prowadzi, w moim przekonaniu, do ograniczenia różnorodności próby: sporo tekstów jest zamieszczonych przez tych samych, popularnych w danym fandomie autorów. Próba również nie jest na tyle duża, żeby móc na jej podstawie wyciągać ogólne wnioski, ale jest to całkowicie zrozumiałe: ogrom tekstów w żaden sposób nie daje się ująć w całości czy choćby w większości. Całkowite zaufanie autorskim tagom prowadzi jednak czasami do niefortunnnych wyborów, np. w próbie opowieści o męskiej ciąży znajduje się bardzo popularny tekst opatrzony tagiem *Mpreg*, lecz niebędący w ogóle opowieścią narracyjną, ale esejem o określonych gatunkach *fan fiction*; podobnie jeden z tekstów otagowanych jako *PWP* w istocie nie zawiera erotyku o postaciach będących przedmiotem badania. Usunięcie takich przypadków na rzecz kolejnych tekstów według liczby *kudos* wydawałoby się rozsądnym posunięciem, lecz autorka wyklucza je z analizy, nie zastępując innymi, przez co niepotrzebnie zmniejsza próbę.

Rozdziały 7–12 (169–235) zawierają prezentację ustaleń Goldmann w odniesieniu do kolejnych formuł narracyjnych, odpowiednio: do ogólnego slashu, do opowieści o pierwszym razie, o zranieniu i pocieszeniu, o życiu domowym, o męskiej ciąży oraz do opowieści erotycznych. Analiza ogólnej ramy gatunkowej (slash) na tym samym poziomie, co jej wyróżnione podgatunki, wydaje się nielogiczna: w końcu wszystkie opowieści omawiane w następnych rozdziałach są przecież także egzemplifikacją slashu; z kolei coś takiego jak „ogólny slash” nie istnieje – każdy tekst realizuje jakąś konkretną formułę narracyjną w ramach slashu. Zresztą te same teksty, które znalazły się w próbie rozdziału 7,

powtarzają się w dalszych, skutkiem czego ten sam tekst omawiany jest jako „slash ogólny” i np. *hurt/comfort*, a to często prowadzi autorkę do sprzecznych wniosków. Jak wspomniałam wyżej, tagi tematyczne w *fan fiction* nie są traktowane do końca jako samodzielne wyróżniki gatunkowe, mogą ze sobą dowolnie współistnieć w ramach różnych gatunków ogólniejszych, w związku z czym ściśle ich rozdzielanie w analizie wydaje się sztuczne.

Za punkty odniesienia w badaniu konkretnych elementów narracyjnych służą autorce kategorie zaczerpnięte z wcześniejszych analiz teoretycznych slashu, a szczególnie z prac Jenkinsa (1992), Cicioni (1998), Bacon-Smith (1992) i Driscoll (2006). Ich wystąpienie lub nie w kolejnych omawianych tekstach jest skrupulatnie odnotowywane. Dodatkowo próbki poddawane są oglądowi pod kątem ich zgodności z formułą romansu według Radway (1985) oraz cech *chicklit* i *ladlit* według Lenz (2016). Jak widać, analiza Goldmann opiera się w dużej mierze na badaniu tekstów fanowskich co do ich zbieżności z pewnymi wcześniej wyodrębnionym kategoriami, natomiast rzadko proponowane są kategorie nowe, wyłonione w toku badania samych tekstów. Każdy rozdział zawiera także analizę reprezentacji płci kulturowej, seksualności czy rodziny w tekstach danego podgatunku.

Rozdział 13 (237–269) podsumowuje wszystkie ustalenia dotyczące badanych prac (237–262), a następnie wprowadza bardzo skrótowe porównanie z próbkami (ogólnych) gatunków *het* i *gen* (262–269). Całość kończy się konkluzją (271–277), obszerną bibliografią oraz załącznikami (są to: statystyki obu badanych fandomów, studium przypadku konkretnych tekstów oraz streszczenia wszystkich *fan fiction* zamieszczonych w próbie).

W świetle dość nielicznych publikacji analizujących konkretne prace fanowskie, szczególnie pod kątem problemów literaturoznawczych takich jak struktury narracyjne, przynależność gatunkowa czy użyte motywy, recenzowana rozprawa pozwala przyjrzeć się tym zagadnieniom i zweryfikować lub uaktualnić pewne przekonania na temat slashu czy *fan fiction* w ogóle. Niektóre wybory metodologiczne autorki mogą co prawda budzić zastrzeżenia, nie zmienia to jednak faktu, iż publikacja

jest naukowo rzetelna i bogata informacyjnie. Z pewnością brakuje w niej odniesień do innych cech *fan fiction* – oprócz rodzaju pairingu i schematu narracyjnego, jako wyznaczniki gatunkowe *fan fiction* mogą posłużyć dodatkowo ton, emocjonalność tekstu (może to być słodki *fluff*, absurdalnie śmieszny *crack* lub poważny *angst*) oraz cechy formalne (*songfic*, formuła 5 + 1). Czytelnik odnosi także wrażenie, że analiza za mocno opiera się na kategoriach interpretacyjnych wyłonionych w poprzednich badaniach, przez co bardziej przypomina odhaczanie okienek w tabelce z różnymi cechami przypisywanymi danym gatunkom z góry niż prawdziwą lekturę, która pozwoliłaby przemówić samym tekstom. Ogólnie jednak praca Julii Eleny Goldmann ma dużą wartość poznawczą i stanowi ważny przyczynek do rozpoznania cech gatunkowych czy typowych sposobów reprezentacji płci kulturowej, seksualności, związków i rodziny w twórczości literackiej fanów. Będzie ona stanowić cenną pozycję na półce wszystkich specjalistów zainteresowanych fandomem: literaturoznawców, kulturoznawców, medioznawców, socjologów oraz specjalistów *gender studies*.

Literatura

- Bacon-Smith C., 1992, *Enterprising Women: Television Fandom and the Creation of Popular Myth*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- Cicioni M., 1998, *Male Pair-Bonds and Female Desire in Fan Slash Writing*, in: *Theorizing Fandom: Fans, Subculture, and Identity*, eds. Ch. Harris, A. Alexander, Hampton Press, New Jersey, s. 153–178.
- Connell R., 2015, *Der gemachte Mann: Konstruktion und Krise von Männlichkeiten*, 4th revised and extended edition, Springer VS, Wiesbaden.
- Driscoll C., 2006, *One True Pairing: The Romance of Pornography and the Pornography of Romance*, in: *Fan Fiction and Fan Communities in the Age of the Internet*, eds. K. Hellekson, K. Busse, McFarland, Jefferson, NC, s. 79–96.
- Fathallah J.M., 2017, *Fanfiction and the Author: How Fanfic Changes Popular Cultural Texts*, Amsterdam University Press, Amsterdam.

- Goldmann J.E., 2022, *Fan Fiction Genres: Gender, Sexuality, Relationships and Family in the Fandoms of "Star Trek" and "Supernatural"*, Transcript, Bielefeld.
- Hills M., 2002, *Fan Cultures*, Routledge, New York.
- Jamison A., 2013, *Fic: Why Fanfiction Is Taking Over the World*, BenBella Books, Dallas.
- Jenkins H., 1992, *Textual Poachers: Television Fans and Participatory Culture*, Routledge, New York–London.
- Klaus E., 2014, Von « ganze Kerlen » « nuen Männern » und « betrogenen Vätern ». *Mediale Inszenierungen von Männlichkeiten*, in: *Männer une Männlichkeiten. Disziplinäre Perspektiven*, ed. N. Jakoby, B. Liebing, M. Peitz, T. Schmid, I.V. Zinn, vdf Hochschulverlag, Zurich, s. 93–115.
- Kobus A., 2018, *Fandom. Fanowskie modele odbioru*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.
- Lamerichs N., 2018, *Productive Fandom: Intermediality and Affective Reception in Fan Cultures*, Amsterdam University Press, Amsterdam.
- Lenz Ch., 2016, *Geographies of Love: The Cultural Spaces of Romance in Chick- and Ladlit*, Transcript, Bielefeld.
- Lisowska-Magdziarz M., 2017, *Fandom dla początkujących. Część I: Społeczność i wiedza*, Instytut Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej UJ, Kraków.
- Lisowska-Magdziarz M., 2018, *Fandom dla początkujących. Część II: Tożsamość i twórczość*, Instytut Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej UJ, Kraków.
- Pugh S., 2005, *The Democratic Genre: Fan Fiction in a Literary Context*, Seren, Glasgow.
- Radway J.A., 1985, *Reading the Romance: Women, Patriarchy, and Popular Literature*, University of North Carolina Press, Chapel Hill–London.

DOROTA PUDO – PhD, Institute of Romance Philology, Jagiellonian University, Kraków, Poland / dr, Instytut Filologii Romańskiej, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, Polska.

Her research interests concern the following issues: medieval literature, glottodidactics, motivation of foreign language learners, amateur literature, fan studies, fan fiction. The most important publications. *De la chanson de geste au roman chevaleresque* (Kraków 2015), *Représentations du français et d'autres langues étrangères chez les étudiants de philologie romane* („Romanica Cracoviensia” 2016), *Subiektywne teorie na temat uczenia się języka obcego studentów romanistyki* [*Subjective theories*

about learning foreign languages by Romance Philology students] („Neofilolog” 2017), *Różnice indywidualne w uczeniu się i nauczaniu języków obcych: uczeń* [*Individual differences in learning and teaching foreign languages: the student*] („Neofilolog” 2017), *La dimension subjective du «soi lié à la L2» (L2 self) : enjeux théoriques et méthodologiques* (in: „Travaux de Didactique du Français Langue Étrangère (En Ligne)” 2019), *Désir de langues, subjectivité et rapports au savoir : les langues n’ont-elles pour vocation que d’être utiles ? n° 1*), *Taboo and transgression in “Star Trek” fanfiction* (in: *Taboo in language, literature and culture*, Kraków 2021).

Jej zainteresowania naukowe dotyczą następującej problematyki: literatura średniowiecza, glottodydaktyka, motywacja uczących się języków obcych, literatura amatorska, *fan studies*, *fan fiction*. Najważniejsze publikacje: *De la chanson de geste au roman chevaleresque* (Kraków 2015), *Représentations du français et d’autres langues étrangères chez les étudiants de philologie romane* („Romanica Cracoviensia” 2016), *Subiektywne teorie na temat uczenia się języka obcego studentów romanistyki* („Neofilolog” 2017), *Różnice indywidualne w uczeniu się i nauczaniu języków obcych: uczeń* („Neofilolog” 2017), *La dimension subjective du «soi lié à la L2» (L2 self) : enjeux théoriques et méthodologiques* (w: „Travaux de Didactique du Français Langue Étrangère (En Ligne)” 2019), *Désir de langues, subjectivité et rapports au savoir : les langues n’ont-elles pour vocation que d’être utiles ? n° 1*), *Taboo and transgression in “Star Trek” fanfiction* (w: *Taboo in language, literature and culture*, Kraków 2021).

E-mail: dorota.pudo@uj.edu.pl